

2de bach PSW

# Klassieke Sociologische Theorie

Samenvatting



quickprinter  
Koningstraat 13  
2000 Antwerpen  
[www.quickprinter.be](http://www.quickprinter.be)

B22

5.00 EUR

Nieuw!!!

Online samenvattingen kopen via

[www.quickprintershop.be](http://www.quickprintershop.be)

Like us on Facebook!



[www.facebook.com/quickprintershop](http://www.facebook.com/quickprintershop)

# Klassieke Sociologische Theorie

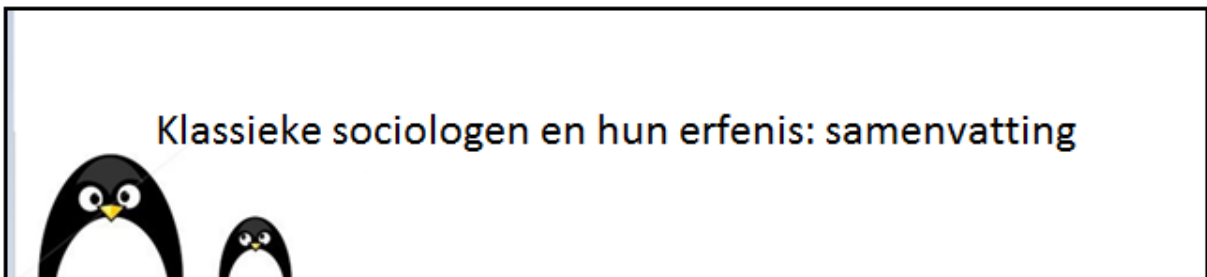
**Samenvatting**

# Klassieke sociologische theorie

---



1. **Boek**
  - H1 Saint-Simon en Comte
  - H2 Karl Marx
  - H3 Emile Durkheim
  - H4 Max Weber
  - H5 G.H. Mead
  - H6 Freyer
2. **Geziena tekstfragmenten van Marx, Weber en Durkheim**
3. **Slides**
4. **Gastcollege Simmel**



## Hoofdstuk 1: Saint-Simon en Comte: Sociologie als positieve wetenschap

### 1.1 Het frustrerende voorbeeld van de natuurwetenschap

De grote vraag: waarom kon sociologie niet even precieze voorspellingen doen als de natuurwetenschap. Dit is niet mogelijk, sociologie kan niet helemaal met natuurwetenschap vergeleken worden. Toch blijven we uitkijken naar een meer verklarende en 'echt' wetenschappelijke stijl waarin de sociologie zich kan uitdrukken.

## 1.2 Giambattista Vico en de Nuovo Scienza

Vico: alleen wat we zelf scheppen, kunnen we echt begrijpen → optimistisch over toekomst humane wetenschap, die hij de 'Nuovo Scienza' noemde.

## 1.3 Comtes megalomanie

Comte wou een reorganisatie van alle wetenschappen met sociologie als overkoepelende, synthetische wetenschap die alle positieve kennis in zich opnam en de juist plaats toeweest, alleen de sociologie kon deze taak vervullen want zij had als enige wetenschap de 'volledige mensheid' als onderwerp.

## 1.4 Saint-Simon

### 1.4.1 De buitenissige levenswandel der positivisten

Leermeester van Auguste Comte was Henri Saint-Simon; zij en nog enkele extreme figuren waren de pleitbezorgers van het positivisme. Vreemde karaktertrekken: koppig, megalomaan, uitzinning. Megalomanie hoort bij het positivisme; wil meer dan de wereld begrijpen: wil haar hervormen en herinrichten.

### 1.4.2 Saint-Simon: de Karel de Grote van de wetenschap

Saint-Simon (1760-1825) ging na de Franse revolutie koortsachtig op zoek naar kennis; ging tov de Ecole Polytechnique wonen, en later dichtbij de Ecole de Médecine, om op deze manier en passant zoveel mogelijk kennis op te doen. Naast kennis lag werklust helemaal in de lijn van de ethiek van Saint-Simon: 'de mens moet werken'.

### 1.4.3 Waanzin als eretitel / de ontdekking van 'le principe organisateur'

'Fysico-politiek' zou grondslag vormen voor organisatie van het leven: *travail sur la gravitation universelle* (1813). Wet vd zwaartekracht, die het heelal haar eenheid gaf, zou ook de grondslag van de maatschappelijke orde moeten vormen.

Saint-Simon vatte nieuwe kennis op als waanzin, allesinds op het moment van haar conceptie. De kennis die hij op het oog had, zag hij als de grootste waanzin van allemaal: hij wilde alle kennis samenbrengen binnen 1 grote positieve fusie. Weinigen waren tot zo'n synthese in staat, besepte hij.

De 18e eeuw was kritisch en revolutionair geweest, met als grootste ontdekking die van het organiserend principe zelf.

Saint-Simon zou de 'positieve filosofie' in het leven roepen om zo de maatschappelijke orde in overeenstemming te brengen met de kosmische orde.

L'organisateur (1819) → contouren v/h synthetiseren v alle kennis tot 1 groot, alomvattend geheel van kennis scherper afgetekend.



Zo zag Saint-Simon de nieuwe samenleving; het tijdperk van de fysico-politiek, van het sciëntistisch centralisme.

#### 1.4.4 Politiek als wetenschap van productie

Regeren was niet meer van toepassing; regering zou vervangen worden door een 'bestuur'. Bestuurd zou worden uitgevoerd door 'natuurlijke leiders v/d mppij; de leiders van de productie'. Politiek zou dus worden: 'de wetenschap van de productie'. Dus ook het parlement zou worden hervormd; niet langer de stem van het volk maar de stem van de wetenschap, kunst en industrie deed ertoe.

Het parlement zou bestaan uit 3 kamers

#### Kamer van Uitvinding

- Chambre d'Invention
- hier zetelden ontwerpers: ingenieurs, dichters, schilders,...
- ontwerpen van plannen ter verfraaiing en verbetering van de Franse samenleving (wegen, kanalen, parken etc)

#### Kamer van Onderzoek

- Chambre d'Examen
- natuurkundigen en wiskundigen
- toetsten de plannen van de 1e kamer op hun haalbaarheid, en organiseren het onderwijs

#### Kamer van Uitvoering

- Chambre d'Execution
- bestaat uit vertegenwoordigers van elke industrietak
- zorgt voor de uitvoering van de goedgekeurde ontwerpen en heft belastingen

Overige wetgeving: combinatie van directe democratie en wetenschappelijk despotisme.

### 1.4.5 Saint-Simons gedachte-experiment / Le Parabole

Hervorming van de regering en parlement was niet genoeg; de hele samenleving moest worden omgegooid. In L'Organisateur verzoon hij een gedachte-experiment, bekend onder de naam 'le parabole':

Wat zou er gebeuren als alle voornaamste natuurkundigen, wiskundigen, ingenieurs, schilders etc van Frankrijk zouden sterven? → land zou in 1 klap zijn ziel verliezen tov.

Wat zou er gebeuren als deze nijvere lieden bleven leven, maar al de adel, koningshuis etc van Frankrijk stierf? → dit zou de mensen enorm bedroeven, maar het kwaad zou niet veel beduiden voor de samenleving.

Tijdperk van de organisatie breekt aan. Het werk goed combineren was het doel. Nijvere lieden moesten de zaken in handen nemen. → alliantie tss industrie en koningschap. Eens deze alliantie goed en wel gevestigd was, zouden de mannen van de wetenschap helpen om een systeem v zedenleer en staatkunde te ontwerpen, waaraan regeerders en geregeerden zich moeten houden.

#### 1.4.6 Arbeid en Liefde

Saint-Simon hamert op het belang van een rationele, efficiënte werkverdeling. Het werk zou wetenschappelijk worden georganiseerd en ieder kreeg zijn beloning evenredig aan 'het werk dat hij deed'. Armeezorg was niet meer nodig, maar liefde zou niet verdwijnen. Mensen moeten elkaar liefhebben, ondersteunen en helpen → samenleving zou verlost zijn van armoede. (armen kregen het meeste werk om zo geld te verdienen)

#### 1.4.7 Tout par l'industrie, tout pour elle

Samen met Charles Fourier en Robert Owen wordt Saint-Simon tot de utopische socialisten gerekend.

Kern eigendomsvraagstuk volgens Saint-Simon: 'Hoe kan het eigendomsrecht worden hervormd zodat de productiviteit en de rijkdom van heel de samenleving erdoor verhoogt?'  
Werkers moeten voldoende beloond worden.

De nieuwe industriële orde zou vanzelf komen, als er maar nijver gewerkt werd op het pad dat de wetenschap belichtte. Tout par l'industrie, tout pour elle.

#### 1.4.8 De Saint-Simonisten

Aanhangers Saint-Simon pleitten voor afschaffing privaat bezit. Mensen moesten beseffen dat ze van elkaar afhankelijk waren. Groepering had alle kenmerken van een sekte (die gauw zou ontaarden).

#### 1.4.9 Saint-Simon tussen zelfoverschatting en zelfmedelijden

Uit de brieven van Saint-Simon blijkt een duidelijk zelfmedelijden maar ook een zelfoverschatting en een grootheidswaan. Volgens Saint-Simon zou de mppij een meritocratische piramide worden: iedereen kreeg een positie naargelang zijn verdienste.

#### 1.5 Auguste Comte in het spoor van Saint-Simon

Deze 2 mannen beïnvloedden elkaar diepgaand. Comte werd op zijn 16 toegelaten tot de Parijse Ecole Polytechnique. Comte bracht orde in de rommel die de ideeën van zijn meester waren; vormde de ideeën om naar een denkstelsel waar hij zijn eigen accenten in legde.





## 1.6 Het Positieve

Comtes denken: opvallend consistent. Vanaf het jaar (1845) dat zijn geliefde (Clothilde De Vaux) stierf, maakte Comte van het positivisme een cultus. Maar aan de kernideeën veranderde hij weinig.

Kortste weg om door te dringen tot de kern van het positivisme: het woord 'positief'. Ware kennis (wetenschappelijke kennis) zou gradueel rust en orde brengen in de samenleving. Het ging om de systematische doorbraak van wetenschap in alle levensdomeinen, van de sterren tot het hedendaagse leven. Wetenschap zou het leven sturen en daar zou iedereen beter van worden, in de eerste plaats het werkende deel van de bevolking. Iedereen moest zijn plaats innemen in de nieuwe, op wetenschappelijke organisatie gebaseerde mppij. Positieve politiek was er een van orde en vooruitgang.

## 1.7 Betekenissen van het 'positieve'

### 1.7.1 Het reële versus de verbeelding

Positief = het reële, legt nadruk op een toewijding aan het onderzoek van zaken die werkelijk toegankelijk zijn voor ons begripsvermogen, met permanente uitsluiting van de ondoordringbare mysteries waarmee het zich in de kindertijd bezighield. Droombeelden worden uitgesloten, deze zijn gevaarlijk (steriel).

Men moest zich houden aan de feiten en niets dan de feiten → dit is het positivistisch credo. Categorie van het reële was niet zo waterdicht als Comte eerst dacht of hoopte. (Wat zijn feiten? vroeg Nietzsche een halve eeuw later)

Bakoenin → de sociale werkelijkheid bestaat voor 80% in de verbeelding. (De 'maatschappelijke realiteit' is een product van de verbeelding; bestaat uit acteren, rollen, opvoeringen, 'doen alsof')

J-J Rousseau: eigendom ontstond toen iemand op het idee kwam een stuk grond af te bakenen en te zeggen 'dit is van mij' en toen hij onnozelaars trof die hem nog geloofden ook; eigendomsbewijzen bestaan maar als mensen erin geloven.

Dus wat is de mppij zelf, zonder mensen die geloven dat zij bestaat? (There's no such thing as society). Niemand heeft 'de maatschappij' ooit gezien, maar ze bestaat wel. Omdat we dat geloven.

### 1.7.2 Nut versus ledigheid / soorten kennis

De tweede betekenis van positief is nuttig. Kennis moet nuttig zijn. (Vragen over wat nuttig is en wanneer kennis dan nuttig is ontwijkt Comte volledig).

Het nuttige (l'utile) contrasteert met het ledige (l'oiseux); l'oiseux = nietsdoen, lege tijd. Comte verbindt positieve kennis dus aan activiteit. Kennis moet dienen ter permanente verbetering van onze bestaansvoorwaarden.

Docta ignorantia: 'weten dat je niet weet' is de hoogste vorm van kennis

Comte herdefinieert de 'wetende mens', de homo sapiens, helemaal in de lijn van le grand organisateur Saint-Simon. De mens is een homo positivus. Onderwerpt zich enkel aan waarneembare feiten; kennen is kunnen gebruiken, meer niet. Comte sloot hier de weg tot medemenselijke kennis af, die van verstaan, inleving, interpretatie, verstandhouding etc.

### 1.7.3 Zekerheid versus twijfel

Positieve kennis staat recht tegenover onwetendheid en het onbesliste. Op positieve kennis kan je rekenen in die mate dat je elke twijfel kan laten varen. Geen 'misschien', 'ongeveer', .. meer. Positieve kennis is precies en ondubbelzinnig, brengt harmonie voort in het individu en in de geestelijke gemeenschap van de gehele soort. In een positief bestuurde maatschappij is op ieder moment de best mogelijke kennis beschikbaar.

→ hierover bestaat geen twijfel dus bestuurders etc weten met zekerheid dat als ze zich baseren op de actuele stand van de wetenschap, ze de enige mogelijke goede beslissingen nemen. Dit is de oorsprong van het scientistisch autoritarisme van Comte. Denken tegen de geldende wetenschappelijke consensus in is een teken van achterlijkheid en verstoort bovendien de orde. Wetenschap dient niet gericht te zijn op ontbinding, maar op organisatie. Onnuttige kennis is overbodig, ongewenst en schadelijk.

### 1.7.4 Positief versus negatief/ voorbij kritiek, gewetensvrijheid en democratie

Laatste betekenis van het woord positief: wanneer we deze tegenover het woord 'negatief' zetten. Positief denken betekent vandaag: opgeruimd zijn. Positief is opgewekt, gunstig, optimistisch. Maar deze connotatie is tamelijk recent.

Comte → staande tov 'het negatieve' betekent 'positief' = niet op ontbinding gericht zijn, maar op organisatie → Het positieve is het georganiseerde

Comte vindt dat het zijn taak is om alle brokjes positieve kennis bijeen te brengen tot 1 groot, geïntegreerd geheel: systematiek en volledigheid zijn immers de 2 voorwaarden waaraan een wetenschap moet voldoen.

De samenleving heeft behoefte aan orde en samenhang

Comte ziet een belangrijke taak weggelegd voor de sociologie: enkel onze morele en sociale vraagstukken blijven nog buiten het bereik van de positieve wetenschappen; deze moeten eveneens verhoofd worden naar het positieve niveau.

'das Ganze' → kennissysteem dat de samenleving bestuurt. De machtige positieve

wetenschap zou ook positief zijn in de zin dat hij geen plaats laat voor negativiteit, of kritiek. Comte → ziet 2 bewegingen in de mppij aan het werk: die van reorganisatie en desorganisatie.

Reorganisatie → definitieve sociale toestand van de menselijke soort

Desorganisatie → politieke en morele anarchie

Comte zag zichzelf als vaandeldrager positivisme en dus reorganisatie, maar de voorwaarde was wel dat de desorganiserende kracht gestopt moest worden.

Wat was nu die vijand, die bijtende, desorganiserende kracht? Dat was de 'kritische doctrine' ofwel de dwaze koppeling van 'onbeperkte gewetensvrijheid' aan volkssoevereiniteit; als het erop aankwam waren vrijheid en democratie Comte's grootste vijand.

Principes als gewetensvrijheid en volkssoevereiniteit zijn volgens Comte prima om een oude, versleten orde neer te halen. Maar als basis van een nieuwe orde deugen zij niet.

We moeten leren denken zoals de wetenschap het voorschrijft. In het Positieve Tijdperk staat leven gelijk aan toegepaste positieve wetenschap.

### 1.8 Comtes sciëntocratie en repressieve tolerantie

Comte was enkel autoritair als het ging om de positie van de wetenschapper ten aanzien van het volk. Hij was dus een volbloed sciëntocraat. Leiding vd mppij → elite van deskundigen.

De positieve politiek regeert op basis van feiten; elle découvre, les autres inventent.

Comte zuivert de politiek dus van discussie en meningsverschil; de feiten zelf regeren.

Comte beseftte dat wetenschappelijke vooruitgang niet kan zonder het dulden van tegenstemmen. Wetenschappelijke kennis is relatief, tijdelijk en dus per definitie niet-absoluut. Geen theorie is boven twijfel verhoffen, zelfs de logica niet. Dus 'vreemde en gevaarlijke' theorieën worden afgewezen maar ideeën die de orde niet bedreigen zijn toegelaten. Het positivisme gaat 'verdraagzaam en onbevooroordeeld te werk'. → schoolvoorbeeld van repressieve tolerantie → vragen die 'noodzakelijk onoplosbaar zijn' worden verworpen, zodat ze systematisch in ongebruik raken → laat hen stilletjes wegwijnen.

### 1.9 De impasse van het logisch positivisme

Het latere positivisme, het neopositivisme van Ernst Mach en van de kringen rond de Weense school, boog zich steeds dieper over die vraag (wat zijn onbeantwoordbare vragen bedoeld in laatste stukje 1.8?) → tot een bevredigend antwoord zijn ze nooit gekomen; hoe kan je een feit onderscheiden van een misleidende waarneming?

Logisch positivisten zochten naar een nauwkeurige wetenschappelijke taal; maar alle pogingen strandden op het probleem hoe je zinnen kon formuleren die zó perfect een 'feit'

uitdrukten, dat niemand er nog aan kon twijfelen dat ze effectief een 'feit' verwoordden. Zo'n zinnen; 'protocolzinnen' of 'atomaire zinnen'; werden naarstig gezocht maar nooit gevonden. Als er iets is gebleken uit de zoektocht, is het dat simpele feiten niet bestaan. Er is en was geen sluitend criterium om 'zinvolle' (louter op feiten betrekking hebbende) van 'niet-zinvolle' (van feiten los zwevende) taal te onderscheiden.

Kritiek Popper → de logisch-positivisten zochten tevergeefs naar een verificatiebeginsel: het is onmogelijk om een bewering voor eens en altijd te verifiëren; maar ook onmogelijk om een bewering met 100% zekerheid te falsifiëren.

Lange zoektocht naar 'atomaire zinnen' zorgde voor scepticisme en relativisme; feiten zijn altijd interpretaties.

Alleen kennis die helpt om de samenleving beter in te richten, nuttige kennis dus, is zinvol.

### 1.10 Positivisme als geestelijke macht

Standpunt Saint-Simon: Wetenschap die de productie niet ten goede komt is flauwekul, dus laat de industriëlen maar bepalen waar de wetenschappers mee bezig moeten zijn. In de maatschappelijke hiërarchie staan de industriëlen bovenaan en wetenschappers vervullen een dienende rol.

Standpunt Comte: Enkel een overtuigd positivist weet wat nuttig is.

Dwalingen waarvoor de politiek moet opletten:

1. denken dat samenleving in 1 klap kan veranderen; want het oprijzen van een nieuwe maatschappij verloopt langzaam
2. alles verwachten van de 'praktische daad'; enkel positivistische wetenschappers zijn goed in het bepalen wat nuttig is

Wie niet zag dat er na de theologische en de metafysische fase een positieve fase volgde, was blind.

In zijn Exposé général legde Comte zijn idee voor een tweevoudige leiding van de samenleving uit: onderscheid tussen een geestelijke en een wereldlijke orde maakte de middeleeuwen zo stabiel; we moeten dit opnieuw inroepen maar dan in een positivistische gedaante.

Wereldlijke macht: in stand houden van de orde van alledag

Geestelijke macht: hogere waarden en verre in het oog houden om zo de dagelijkse orde een stabiel fundament te geven → duurzaamheid v.h. kerkelijke gezag sprak Comte tot de



verbeelding → wou middeleeuws gevoel voor orde combineren met moderne gevoel voor vooruitgang

Niet de koning en de adel zouden de wereldlijke macht uitoefenen, maar wel de industriëlen.

Niet de kerk zou de geestelijke macht bekleden, maar wel de positivisten (de wetenschappers van de ervaring).

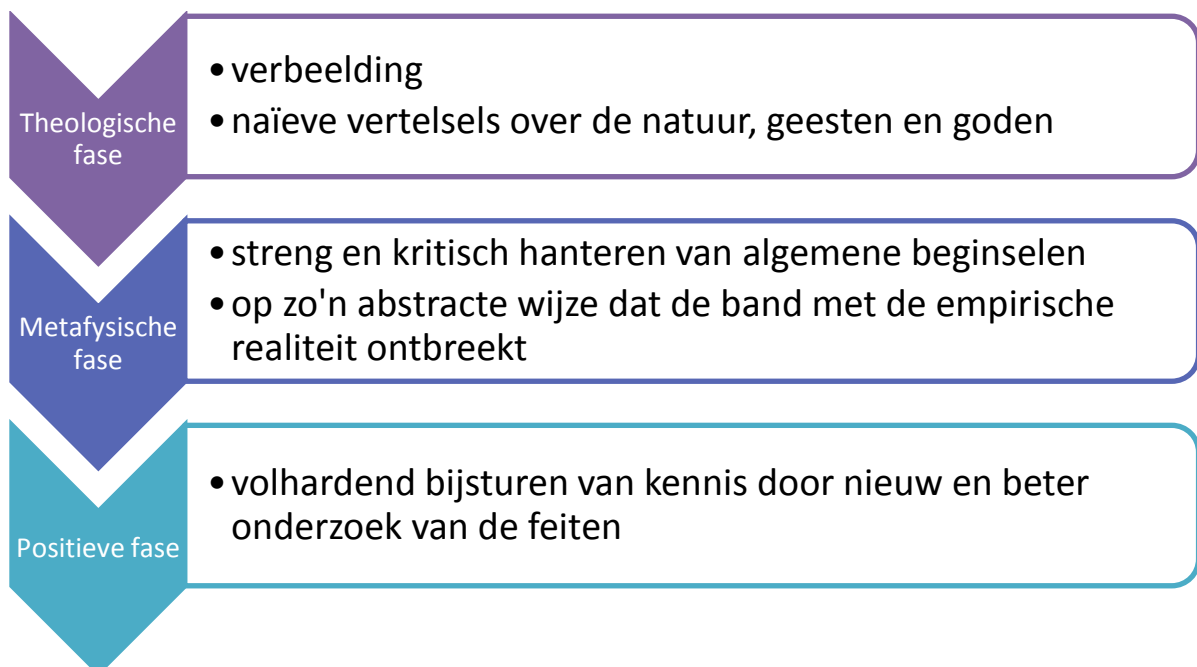
### 1.11 Breuk met Saint-Simon als mini-investituurstrijd

Comte wil dat de geestelijke macht door wetenschappers wil uitgevoerd worden, die dan eigenlijk boven de industriëlen zouden staan, terwijl Saint-Simon net heel zijn leven intensief was omgegaan met industriëlen; Saint-Simon gruwde van het idee alleen al en de middeleeuwse strijd over de voorrang der machten leek zich te herhalen tussen de twee. Ze kwamen uiteindelijk tot een pijnlijke breuk. (ook veroorzaakt door vraag wie v beiden het auteurschap van de wet der drie stadia mocht opeisen)

### 1.12 Wet der drie stadia

Wetmatigheid; precisering van Saint-Simons ideeën (principe van organisatie) door Comte.

→ De wereldgeschiedenis doorloopt drie fasen



Deze drietrapsontwikkeling kan teruggevonden worden in elk domein van het leven; bv politiek:

- theologische fase = feodale stelsel
- metafysische fase = Verlichting en Franse en Amerikaanse revoluties
- positieve fase = zou worden gekenmerkt door een bestuur dat steunt op feitenkennis: vanaf nu regeren de feiten

In elk van de 3 fases wordt iets onthuld; telkens een ander aspect, altijd interessant, maar nooit volledig.

→ de mensheid leert almaar bij; wordt redelijk, redelijker, en ten slotte redelijkst.

Comte claimde deze gedachte want hij WAS deze gedachte, dus was ze van hem. En hij verwachtte er veel van, net als hij veel verwachtte van de finale vestiging van een mensheid die harmonieus in vrede leefde.

### 1.13 Conclusie / de gerealiseerde technocratie

Het groteske denken v Comte en Saint-Simon was vaak bron van spot; maar in hun werk toont zich de groteske, megalomane zijde van de sciëntocratie het beste.

Vandaag zijn een goed deel van hun ideeën gerealiseerd. Het positivisme is uit het omhulsel van idiosyncrasie en utopisme ontsnapt en heeft zijn weg gevonden naar de harten en geesten van beleidsmakers en politici. Het positivisme is alledaags geworden.

In onze tijd: 'science has spoken' → de wetenschap lijkt de geestelijke leiding te hebben genomen van de samenleving; alleen experts, technocraten en wetenschappers zijn in staat de complexiteit van de huidige wereld enigszins te beheersen.

Wetenschap levert ons geen kennis meer in de oude zin van het woord 'kennen' (een intieme relatie hebben met). Voor iedereen is wetenschappelijke kennis eigenlijk tweedehandskennis. We leren formules en theorieën die we geen van allen helemaal doorgronden, en die beslist niet voortspruiten uit onze eigen waarnemingen.